

Nr 76.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avlösnings-
ning av en för Gamla Älvsborgs kungsladugård
m. m. utgående avguld; given Stockholms slott den
6 februari 1931.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 6 februari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för finansdepartementet anför departementschefen, statsrådet Larsson:

Med utlåtande den 13 maj 1929 har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län överlämnat en av stadsfullmäktige i Göteborg i skrivelse den 4 februari 1929 gjord framställning, däri stadsfullmäktige hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes *dels* medgiva, att den avgift å 16,000 kronor om året, som Göteborgs stad hade att erlägga till Göteborgs lantränteri enligt Kungl. Maj:ts brev den 1 februari 1867 angående upplåtelse till staden av Gamla Älvsborgs

kungsladugård med tillhörande lägenheter för att såsom förstad förenas med Göteborg, finge av staden lösas genom inbetalning till statsverket av i ett för allt ett belopp av 320,000 kronor och dels samtidigt förklara, att Kungl. Maj:t och kronan icke gjorde anspråk på äganderätt till den egendom, nämligen Gamla Älvsborgs kungsladugård jämte därtill hörande, icke skatteförsälda lägenheter med vissa undantag, som genom nämnda brev blivit upplåten och avträdd till Göteborgs stad.

Innan jag närmare ingår på de omständigheter, vilka föranlett stadens framställning, ber jag att få lämna en redogörelse för det sätt, varpå upplåtelsen av omförmälda egendom kommit till stånd, ävensom för vissa därmed sammanhängande förhållanden.

I skrivelse den 25 april 1856 hemställde särskilt utsedda kommitterade på uppdrag av Karl Johans församling — belägen invid staden Göteborg — att Kungl. Maj:t måtte besluta, att församlingen skulle införlivas med nämnda stad under samma rättigheter och skyldigheter som denna stads förstäder.

Genom beslut den 3 december 1858 anbefalldes Kungl. Maj:t länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att föranstalta om tillsättande av en kommitté, bestående av lämpligt antal ledamöter, valda såväl av församlingen som av staden, vilken kommitté skulle hava att verkställa erforderlig utredning samt avgiva yttrande och förslag i inkorporeringsfrågan. Den i anledning härav tillsatta kommittén avgav förslag i ämnet den 1 juni 1863, därvid kommittén tillstyrkte införlivande med Göteborgs stad såsom förstad av hela Karl Johans församling, omfattande Gamla Älvsborgs kungsladugård med därtill hörande, landshövdingen i länet på lön anslagna lägenheter. Vad sålunda skulle införlivas med staden utgjordes av

	A r e a l	
a) till särskilda personer upplåtna tomter i Majorna	470 tunnland	29,950 kappland
b) inom nämnda tomter befintliga allmänna platser och impedimenter	17 »	10,425 »
c) utarrenderade lägenheter (de s. k. Slottsskogslägenheterna)	242 »	31,300 »
d) den utarrenderade huvudgårdens in- och utägor samt trädgård	490 »	20,625 »
e) för kronans disposition undantagna lägenheter	88 »	14,250 »
f) till f. d. Lorentska porterbryggeriet och sockerbruket hörande, skatteköpta ägor ...	8 »	5 ⁸⁵ / ₉₈ »
g) skatteköpta lägenheten Vädersågen	25 »	21 ⁹ / ₁₀ »
h) gamla eller f. d. amiralitetsvarvet, där lägenheterna, vilkas areal ej kunde uppgivas, vore skatteköpta.		

Punkt 2) i kommitténs förslag innehöll följande bestämmelse. »All den till förstaden hörande mark, med undantag av den kronan för eget behov

sig förbehållit, tillfaller staden med enahanda rätt till grunden, som staden äger i avseende på den till dess nuvarande område hörande jord, så att följaktligen alla de till kronan nu utgående grundlegor och avgifter för besittning av tomter och lägenheter i förstaden, ävensom köpeskillingar för de platser därstädes, — som framdeles friköpas, från kronan till staden avstås.» Till stöd för sitt förslag i denna del anförde kommittén att, enär staden genom inkorporeringen iklädde sig förbindelser, vilka medförde betydliga utgifter, kommittén ansett det rättvist och billigt, att den i allmänhet gällande regeln att varje till stad hörande område med undantag av den del, Kungl. Maj:t och kronan kunde hava för eget behov förbehållit sig, vore stadens tillhörighet, även i förevarande fall vunne tillämpning och att staden sålunda tillförsäkrades den inkomst av jorden, som avsåges i punkt 2 av förslaget.

Kommitténs förslag antogs av Karl Johans församling och godkändes i huvudsakliga delar av stadsfullmäktige och magistraten i Göteborg.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län avgav utlåtande i ärendet den 31 december 1864, däri länsstyrelsen anförde i huvudsak följande.

Länsstyrelsen funne sig kunna så till vida biträda kommitterades i punkten 2) framställda förslag att all den till förstaden hörande mark, med undantag av den som kronan förbehölle sig för eget behov, måtte tillfalla staden, så att staden efter föreningens trädande i verkställande finge äga att utan ersättning till kronan uppbära och fritt disponera de grundlegor och avgifter, som utginge av nämnda mark. Enligt länsstyrelsens förmenande borde emellertid denna förmån endast avse de i kommitténs förslag under a), f), g) och h) angivna lägenheterna. Länsstyrelsen erinrade, att Kungl. Maj:t genom brev den 14 november 1854 beslutat, att ifrågavarande lägenheter finge med vissa undantag av vederbörande innehavare under i brevet angivna villkor skatteköpas, samt hemställde beträffande dem av nämnda lägenheter, vilka ännu icke blivit skatteköpta, att — därest staden icke mot lydelsen i sagda brev kunde berättigas att skatteköpa dem på i brevet stadgade villkor — de för dessa lägenheter vid blivande skatteköp inflytande skatteskillingar finge tillfalla stadens kassa.

Vad därefter angår de s. k. Slottsskogslägenheterna — i kommitténs förslag upptagna under c) — hemställde länsstyrelsen, att staden måtte medgivas rätt att inköpa dem till skatte under de i nyssnämnda brev stadgade villkor. Som skäl härför anfördes, att det enligt länsstyrelsens mening vore för staden av synnerlig vikt att genom skatteköp erhålla full äganderätt till ifrågavarande lägenheter, enär, utan en sådan, stora svårigheter komme att möta ordnandet av de nya stadsdelar, vilka genom föreningen skulle komma att tillhöra staden, varjämte staden i så fall även kunde genom planmässig upplåtelse av tomplatser å den till skatte köpta jorden beredas en behöflig hjälp vid utgörandet av de betydliga utgifter, som av föreningen komme att vallas. I sammanhang härmed hemställde länsstyrelsen, att staden måtte förpliktas att vidmakthålla den skog, som ännu finnes kvar å ägorerna till en del av Slottsskogslägenheterna och vilken, efter behörig besiktning, kunde prövas vara av det bestånd, att den borde bibehållas. Vad slutligen anginge Kungsladugårdens huvudgård, av kommittén upptagen under d), hemställde länsstyrelsen, att den måtte för kronans behov undantagas men därjämte till staden upplåtas på arrende under 20 år eller den längsta tid författningarna medgäve, därvid emellertid skulle iakttas viss anordning i syfte att staden

kunde för framtiden vara försäkrad om arrendet. Vidare anförde länsstyrelsen, att länsstyrelsen ansåge, att om staden, på sätt länsstyrelsen föreslagit, skulle komma att på arrende övertaga Kungsladugården, det borde medgivas staden att till tomter indela så stor del av den huvudgården tillhörande marken, som erfordrades för att behörigen ordna och indela även denna del av förstaden, där, å själva inägorna till huvudgården, en mängd bostäder redan funnes uppförda av den fattigare befolkningen, som av huvudgårdens arrendatorer fått sig byggnadsplatser upplätta.

Härefter avgav *kammarkollegium* utlatande i ärendet den 6 mars 1865.

Därvid tillstyrkte kollegium godkännande av länsstyrelsens förslag på det sätt att, utan någon förändring uti gällande föreskrifter om sättet för skatteförsäljningen, till staden utan någon avgift överlättes *dels* vissa angivna ödelägenheter, hänförliga till den förut omförmälda gruppen a), jämte de under gruppen b) upptagna allmänna platser och impedimenter *och dels* rättighet att i stället för landshövdingen uppbära och fritt disponera de grundlegor eller avgifter, som för alla de övriga borde erläggas, evad de vore donerade eller skatteförsälda, så att ägarnas eller innehavarnas rättigheter icke i någon mån förändrades eller inskränktes; och borde framdeles inflytande skatteköpeskillingar, sedan de på vanligt sätt inlevererats i lant-ränteriet, därifrån till stadens kassa utanordnas, efter det skattebrevet blivit av kollegium utfärdade.

I fråga om Slottsskogslägenheterna anförde kollegium, som funnit det av synnerlig vikt för staden att erhålla full äganderätt till lägenheterna, att kollegium vore av den tanke, att en sådan rätt borde beredas staden utan erläggande av skatteköpeskillning — som beräknats för samtliga lägenheter uppgå till något över 37,000 riksdaler — dymedelst att jorden av Kungl. Maj:t och rikets ständer till staden donerades, desto hellre som den behöfliga hjälpen vid utgörandet av de betydliga utgifterna för föreningen — vilken hjälp staden enligt yttrande av länsstyrelsen skulle kunna erhålla genom upplätelser av den skatteköpta jorden — möjligen komme att bliva utan särdeles värde, om staden finge utgiva ett så betydligt belopp som det nyssnämnda.

Slutligen anförde kollegium beträffande Kungsladugårdens huvudgård följande:

»Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag i fråga om huvudgården går därpå ut, att densamma skulle till staden under ett slags perpetuellt arrende upplätas, dock så, att arrendeavgiften borde, på jämväl föreslaget sätt, för en tidrymd av blott 20 år för varje gång bestämmas. Kollegium inser väl, lika med Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, nödvändigheten för staden att komma i disposition av ifrågavarande huvudgård, men är därjämte av den tanke, att staden skulle vara med ett blott arrende litet eller intet belåten och lika litet de personer, som kunde bliva sinnade att på ägorna sig nedsätta och bygga hus samt göra nyttiga anläggningar, då med besittningen av jorden äganderätt därtill icke var förenad. An värre bleve förhållandet, om, på sätt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande såsom en möjlighet förutsatt, för den händelse arrendeavgiften icke komme att på det föreslagna sättet bestämmas, utan arrenderingen skulle ske genom offentlig auktion, helst då kunde inträffa, att egendomen av annan man än staden på arrende inropades.»

Utgående från antagandet att Kungl. Maj:t ansåge en uppoffring från statens sida böra äga rum, hemställde kammarkollegium i anslutning till det anförda, att även ifrågavarande huvudgård måtte under full äganderätt doneras till staden eller, om detta icke vunne bifall, till densamma under skatte-mannarätt försäljas, mot en skatteköpeskillning motsvarande 10 års arrende-

avgift eller 37,888 riksdaler riksmünt. Därest detta förslag bifölles och ifrågavarande landshövdingen på lön indelade lägenheter bleve däriifrån skilda, skulle statens förlust efter dåvarande förhållanden uppgå till ett belopp av 11,819 riksdaler riksmünt, för så vitt landshövdingens med nämnda summa minskade inkomster funnes böra med andra medel till fullo ersättas.

Genom *resolution den 12 maj 1865* beslöt Kungl. Maj:t, som ansåg framställning till rikets ständer om upplåtelse till Göteborgs stad av Kungsladugården icke böra avlätas under andra villkor än att staden utgäve årlig gottgörelse för den inkomst landshövdingen i Göteborg därav åtnjöte, att infordra stadsfullmäktiges förnyade yttrande i ämnet.

Med anledning därav anförde *stadsfullmäktige* i yttrande den 15 juni 1865, bland annat, följande.

»Då nu stadsfullmäktige, lika med Eders Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium, anse ändamålet med föreningen icke kunna vinnas, så framt icke all Kronans rätt till den mark, som skulle utgöra den nya förstadens område, utom de åttioåtta tunn- 14,250 kappland, vilka kronan för eget behov sig förbehållit, till staden i dess helhet överlättes; varemot den av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasatta arrenderätt till Kungsladugården ingalunda synes för berörda ändamål tillfyllestgörande; få stadsfullmäktige förklara, att, därest billigare villkor icke kunna erhållas, hinder från stadens sida icke möter för föreningen på de villkor för en dylik överlåtelse, under vilka Eders Kungl. Maj:t funnit nådig proposition därom böra till Rikets Ständer avlätas.»

Frågan om upplåtelsen av Kungsladugården upptogs därefter av *Kungl. Maj:t* till behandling i *proposition den 24 november 1865, nr 45*. I propositionen föreslog Kungl. Maj:t — som ansåg vad vederbörande anført till stöd för förslaget att lägga Karl Johans församling såsom förstad till Göteborgs stad utgöra talande skäl för tillvägabringande av dylik förening, även om densamma måste medelst någon uppoffring från statens sida befrämjas — att rikets ständer med avseende å de betydliga kostnader, som otvivelaktigt komme att drabba Göteborgs stad för de nya förhållandenas ordnande, och de utgifter, staden även framgent torde få vidkännas till följd av föreningen, samt på grund av vad kammarkollegium i ämnet yttrat och hemställt, måtte för sin del medgiva, att till Göteborgs stad för nu ifrågavarande ändamål finge upplätas Gamla Älvsborgs kungsladugård jämte därtill hörande lägenheter, med undantag av den mark, tillsammans utgörande 88 tunnland 14^{10/40} kappland, som kronan för eget behov förbehållit sig, samt staden berättigas att i stället för landshövdingen i länet uppbära och disponera de grundlegor, arrenden och andra avgifter, som för lägenheterna erlades, ävensom frandeles inflytande skatteköpeskillingar för de lägenheter, vilka enligt brevet den 14 november 1854 borde, i den mån ansökningar därom inkomme, till skatte försäljas; dock med förbindelse för staden att i den ordning Kungl. Maj:t vid ärendets slutliga prövning kunde finna skäligt fastställa, årligen utbetala tolv tusen riksdaler, motsvarande i jünnat tal den inkomst, som landshövdingen på senare tiden av lägenheterna åtnjöt, och under förbehåll att den till en del av Slottsskogslägenheterna hörande dugliga skogen bibehölles för att till parkanläggning för staden användas.

I skrivelse den 15 juni 1866, nr 78, anförde rikets ständer i anledning av omförmälda proposition följande:

»Rikets ständer hava, efter prövning av detta ärende, väl funnit att, för befrämjande av ett även från det allmännas synpunkt så viktigt ändamål, som det ifrågavarande, staten icke bör undandraga sig att i någon mån göra uppoffring till fördel för nämnda samhälle, men då lägenheterna, i den mån nuvarande arrende upphör, inom en icke avlägsen framtid sannolikt erhålla ett vida högre värde, än som motsvarar den inkomst, vilken på senare tiden därav erhållits, samt uppoffringen följaktligen skulle bliva alltför betydlig genom ett obetingat bifallande av Eders Kungl. Maj:ts nådiga framställning, hava rikets ständer ansett, att statens rätt till erhållande av skatteköpeskillingarna för de ännu icke skattelösta lägenheterna, vilka, jämlikt kungl. brevet den 14 november 1854, få av vederbörande innehavare skatteköpas, bör bibehållas; samt att det av Eders Kungl. Maj:t till 12,000 riksdaler föreslagna årliga avgiftsbeloppet för lägenheternas upplåtande skäligen kan bestämmas till 16,000 riksdaler. På grund härav och med hänsikt till vad anført blivit angående åtskilliga tomtinnehavares i Majorna rätt till skattelösen, hava rikets ständer alltså för sin del medgivit, att till Göteborgs stad för ovanberörda ändamål må upplåtas Gamla Älvsborgs kungsladugård, jämte därtill hörande, icke skatteförsälda lägenheter, med undantag av den mark, tillsammans utgörande 88 tunnland $14\frac{1}{4}$ kappland, som kronan för eget behov sig förbehållit, samt staden berättigas att uppbära och disponera de grundlegor, arrenden och andra avgifter, vilka av såväl de skatteförsälda som övriga lägenheterna erläggas, dock utan inskränkning i den rätt, som, på grund av kungl. brevet den 14 november 1854, tillkommer innehavare av ännu icke skatteförsälda lägenheter i Karl Johans församling att desamma till skatte lösa, samt med rättighet för kronan att fortfarande uppbära de inflytande skatteköpeskillingarna för sådana lägenheter, vilka, enligt nyssberörda nådiga brev, kunna, i den mån ansökningar därom inkomma, till skatte försäljas, ävensom med förbindelse för staden att, i den ordning Eders Kungl. Maj:t vid ärendets slutliga prövning kan finna skäligt fastställa, årligen utbetala sextontusen riksdaler, samt slutligen under förbehåll, att den till en del av Slottskogslägenheterna hörande dugliga skog bibehålles, för att till parkanläggning för staden användas.»

Genom tidigare omförmälda brev den 1 februari 1867 förordnade härefter Kungl. Maj:t, att ifrågavarande församling skulle från och med 1868 års ingång såsom förstad förenas med Göteborgs stad och läggas under stadens jurisdiktionsområde ävensom att förstadens område skulle utgöras av de i förut angivna förteckning under a) till och med h) upptagna områdena.

I samma brev förklarade Kungl. Maj:t, att, på sätt Rikets Ständer medgivit, till Göteborgs stad för berörda ändamål från och med den 14 mars 1868 upplåtes och avträdtes Gamla Älvsborgs kungsladugård jämte därtill hörande, icke skatteförsälda lägenheter med undantag av den mark, tillsammans utgörande 88 tunnland $14\frac{1}{4}$ kappland, som kronan för eget behov förbehållit sig. Enligt brevet berättigades dels staden att uppbära och disponera från såväl de skatteförsälda som de övriga lägenheterna utgående grundlegor, arrenden och andra avgifter, dock utan inskränkning i den rätt, som på grund av brevet den 14 november 1854 tillkomme innehavarna av ännu icke skatteförsälda lägenheter i Karl Johans församling, att skatteköpa desamma, dels ock kronan att fortfarande uppbära de inflytande skatteköpe-

skillingarna för sådana lägenheter, vilka enligt berörda brev kunde, i den mån ansökningar därom inkomme, till skatte försäljas. Såsom villkor för upplåtelsen stadgades i brevet, dels att staden skulle till Göteborgs lant-ränteri inbetala vid 1868 års slut 12,000 riksdaler och sedermera årligen kvartalsvis 4,000 riksdaler, varje gång senast den 15 mars, den 15 juni, den 15 september och den 15 december, att disponeras på sätt av Kungl. Maj:t framdeles kunde bliva bestämt, dels ock att den till en del av Slotts-skogslägenheterna hörande dugliga skogen skulle bibehållas för att användas till parkanläggning för staden.

Jag övergår härefter till en redogörelse för de förhållanden, vilka givit anledning till stadsfullmäktiges nu gjorda framställning.

Sedan Göteborgs rådhusrätt genom beslut den 14 december 1914 på grund av hinder, varom förmåles i 7 § av förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, förklarat vilande ansökningar om lagfart för Göteborgs stad å två i Göta älv verkställda, utanför Gamla Älvsborgs kungsladugård belägna utfyllningar, begärde rådhusrätten i skrivelse den 9 december 1926 yttrande i ämnet av advokatfiskalsämbetet i kammarkollegium. Sådant yttrande avgavs av ämbetet den 20 mars 1928, däri ämbetet yrkade, att de gjorda lagfartsansökningarna måtte av rådhusrätten avslås, enär ifrågavarande Kungsladugård vore kronan tillhörig. Nämnda ansökningar blevo härefter av staden återkallade.

Efter erinran om advokatfiskalsämbetets i kammarkollegium förenämnda utlåtande redogjorde arkivarien hos drätselkammaren i Göteborg C. Nerdrum i en den 18 januari 1929 upprättad promemoria för det sätt, varpå Gamla Älvsborgs kungsladugård upplåtits till Göteborgs stad, samt uttalade i anslutning därtill den uppfattningen, att man hade alla skäl att antaga, att icke endast stadens utan även kronans mening varit, att den rätt kronan vid tidpunkten för inkorporeringen ägde till det med staden införlivade området skulle — fränsett den mark, som kronan undantagit för eget behov — övergå till staden.

I en jämväl den 18 januari 1929 dagtecknad, till Göteborgs drätselkammare ingiven promemoria framhöll vidare Göteborgs stads fastighetsdirektör A. Gärde att — sedan staden upprättat stadsplan för och försålt tomter från det genom brevet den 1 februari 1867 upplåtna området, därstädes utvecklat sig en omfattande byggnadsverksamhet och att det sannolikt ej syntes dröja synnerligen många år, innan området vore till fullo exploaterat. Då utgivandet av den årliga avgift, som staden enligt nämnda brev hade att erlagga, efter det staden icke längre hade några tomter å området att försälja, komme att för staden innebära en ökad börda, föreslog fastighetsdirektören drätselkammaren att vidtaga åtgärder för avgiftens avlösning mot utgivande av ett engångsbelopp. Detta belopp syntes enligt fastighetsdirektören skäligen kunna beräknas så, att avgiften kapitaliserades efter en räntefot av 5 %, i vilket fall beloppet skulle komma att uppgå till 320,000 kronor. På grund av det sålunda anförda och under hänvisning till arkivarien Nerdrums

nyssnämnda promemoria hemställde fastighetsdirektören, att drätselkammaren ville föreslå stadsfullmäktige att besluta att till Kungl. Maj:t ingå med ansökan att Kungl. Maj:t täcktes dels medgiva, att den avgift å 16,000 kronor om året, som Göteborgs stad enligt Kungl. Maj:ts brev den 1 februari 1867 hade att erlägga till Göteborgs lantränteri, finge av staden avlösas genom inbetalning till statsverket av i ett för allt ett belopp av 320,000 kronor, och dels samtidigt förklara, att Kungl. Maj:t och kronan icke gjorde anspråk på äganderätt till den egendom, nämligen Gamla Älvsborgs kungsladugård jämte därtill hörande, icke skatteförsålda lägenheter med vissa undantag, som genom samma brev blivit upplåten och avträdd till Göteborgs stad.

Sedan härefter *drätselkammaren* tillstyrkt fastighetsdirektörens förslag, beslöto *stadsfullmäktige* å sammanträde den 31 januari 1929 att till Kungl. Maj:t ingiva den i det föregående omförmälda, den 4 februari 1929 dagtecknade framställningen.

Stadsfullmäktiges förevarande framställning blev av *magistraten* i Göteborg överlämnad till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län med skrivelse den 14 februari 1929, däri magistraten tillstyrkte bifall till framställningen.

Såsom förut nämnts överlämnade *länsstyrelsen* framställningen till Kungl. Maj:t med utlåtande den 13 maj 1929. Däri tillstyrkte länsstyrelsen stadsfullmäktiges hemställan, att Kungl. Maj:t och kronan måtte förklara sig icke göra anspråk på äganderätten till Gamla Älvsborgs kungsladugård jämte därtill hörande, icke skatteförsålda lägenheter, dock med det i brevet den 1 februari 1867 gjorda förbehållet beträffande lägenhetsinnehavares rätt att skatteköpa sina lägenheter, beträffande rättighet för kronan att uppbära skatteköpeskillingar och »att den till en del av Slottsskogslägenheterna hörande dugliga skog bibehålles» ävensom med undantag av de 88 tunnland 14,250 kappland jord, som kronan förbehållit sig.

Beträffande frågan om avlösen av den årliga avgälden med visst engångsbelopp anförde länsstyrelsen, bland annat, följande.

Avgälden hade bestämts med hänsyn till de i landshövdingelönen ingående förmånerna från Kungsladugården i kontant och natura och hade avsetts att utgöra ersättning härför. I gengäld hade staden berättigats att uppbära och disponera de från såväl skatteförsålda som övriga lägenheter utgående grundlegor, arrenden och andra avgifter. Enligt verkställd utredning hade arrendeinkomsterna under årens lopp väsentligen nedgått och utgjorde numera endast 6,025 kronor årligen. Därutöver utginge enligt Kungl. Maj:ts brev den 14 november 1854 från lägenheter, som blivit skatteköpta, avgäld efter beräkning av 30 skilling banko eller 94 öre riksmünt för varje mansdagsverke. Dessa avgifter uppginge numera till omkring 2,600 kronor årligen. Stadens inkomster å området hade sålunda på senare tid utgjort sammanlagt omkring 8,625 kronor. Stadens nettoutgifter hade alltså utgjort endast omkring 7,300 kronor. I betraktande därav syntes det av staden föreslagna avlösningsbeloppet vara alltför lågt.

Det vore vidare att märka, att nämnda belopp beräknats efter en kapitaliseringsprocent av 5 %, under det att vid inlösen av skattefrälseräntor och avlösnings av vissa frälseräntor kapitaliseringsprocenten bestämts till 4 %. Enligt länsstyrelsen borde jämväl i föreliggande fall vid kapitaliseringen sistnämnda procentsats tillämpas.

Under återopande av det anförda har länsstyrelsen tillstyrkt avlösning av ifrågavarande avgäld men hemställt, att avlösningsbeloppet måtte bestämmas till 400,000 kronor.

Genom remiss den 17 maj 1929 infortrade Kungl. Maj:t utlåtande i ärendet av kammarkollegium.

Med anledning därav har kammarkollegium i ärendet hört *kammaradvokatfiskalsämbetet*, som yttrat sig den 17 juni 1929. Ämbetet gör i sitt yttrande gällande, att Gamla Älvsborgs kungsladugård av Göteborgs stad allenast innehaves med perpetuell arrenderätt och att alltså äganderätten till Kungsladugården alltjämt tillkommer kronan. Enligt ämbetet bör visserligen kronan nu avstå från ifrågavarande äganderätt, men bör kronan därvid betinga sig ett vederlag av minst 2,000,000 kronor. Detta belopp har av ämbetet beräknats med ledning av dels en uppskattning av den areal av ifrågavarande områden, som skulle kunna indelas i tomter, dels ett beräknat tomtvärde av i genomsnitt tio kronor per kvadratmeter, varvid hänsyn tagits till att marken i kronans hand besvärades av nyssnämnda nyttjanderätt för staden. Ämbetet har på närmare utförda grunder ansett, att Kungl. Maj:t borde föreslå riksdagen att, i anledning av stadens föreliggande framställning, medgiva dels att den upplåtelse av vissa delar av Gamla Älvsborgs kungsladugård, som skett genom brevet den 1 februari 1867 till staden, finge med rättslig verkan mot kronan anses hava ägt rum med äganderätt under de i samma brev stadgade bestämmelser och förbehåll, dels ock att den för nämnda upplåtelse föreskrivna årliga avgiften om 16,000 kronor finge efter den 31 december 1930 upphöra att utgå, allt under villkor att staden sistnämnda dag till kronan erlade ett belopp av 2,000,000 kronor.

Sedan handlingarna i ärendet härefter av kammarkollegium för yttrande remitterats till stadens myndigheter, har till en början *arkivarien hos drätselkammaren i Göteborg* i en till drätselkammaren ingiven promemoria avgivit yttrande i ämnet, i vilket yttrande *stadens fastighetsdirektör* instämt. Arkivarien har däri på närmare anförda skäl bemött kammaradvokatfiskalsämbetets uttalande rörande äganderätten till Kungsladugården samt vidhållit sin tidigare uttalade uppfattning, att staden vore ägare till nämnda egendom. Beträffande kammaradvokatfiskalsämbetets beräkning av den ersättning staden borde erlægga har arkivarien påpekat, att nämnda beräkning lede av den felaktigheten, att hänsyn ej tagits till kostnader för anläggande av gator jämte ledningar, vilken kostnad snarare överstege än understeg nio kronor per kvadratmeter, vadan det markvärde, varmed man hade att räkna, utgjorde högst en krona per kvadratmeter. Därjämte kunde den blivande tomtmarkens areal icke uppskattas så högt som advokatfiskalsämbetet gjort. Om sålunda erforderliga rättelser vidtoges, skulle det lösenbelopp, som staden enligt den av advokatfiskalsämbetet använda beräkningsmetoden borde erlægga, bliva endast omkring 175,000 kronor.

Enligt arkivarien borde staden icke medgiva ett högre lösenbelopp än det av länsstyrelsen föreslagna eller 400,000 kronor.

Till stöd för riktigheten av sin uppfattning i äganderätsfrågan har arkivarien bland annat åberopat *Kungl. Maj:ts brev den 15 mars 1867* i anledning av G. Anderssons med fleras ansökning om skatteköp av åtskilliga utarrenderade lägenheter under Älvsborgs kungsladugård, däri Kungl. Maj:t utlätit sig på följande sätt.

»Som den mark, varå ifrågavarande lägenheter äro belägna, numera blivit jämte nästan hela Gamla Älvsborgs kungsladugård i övrigt genom Vårt nådiga brev den 1 sistlidne februari till Göteborgs stad överlåten och således icke vidare tillhör Oss och kronan, hava Vi funnit omförmälda underdåniga ansökan icke kunna till någon Vår åtgärd föranleda.»

Drätselkammaren anslöt sig till arkivariens uppfattning i ämnet.

Sedan därefter *stadsfullmäktige* i Göteborg å sammanträde den 5 december 1929 fattat beslut i ämnet i enlighet med drätselkammarens hemställan, hava fullmäktige i överensstämmelse med berörda beslut i *skrivelse den 9 december 1929* anfört, att fullmäktige vidhölle sin hos Kungl. Maj:t gjorda ansökning med den ändring, att fullmäktige medgäve, att det belopp, staden skulle inbetala till statsverket i avlösen för den för Gamla Älvsborgs kungsladugård med tillhörande lägenheter nu utgående årliga avgiften, höjdes till 400,000 kronor.

Stadsfullmäktiges sålunda avgivna yttrande har av *magistraten i Göteborg* med skrivelse den 19 december 1929 överlämnats till länsstyrelsen, därvid magistraten åberopat yttrandet såsom eget utlåtande i ärendet.

Länsstyrelsen har härefter i ett till kammarkollegium ingivet utlåtande den 22 januari 1930 anfört i huvudsak följande.

Mycket skulle kunna sägas till bemötande av vad kammaradvokatfiskalsämbetet anfört till stöd för dess mening. Med hänsyn till den av stadens fastighetskontor nu gjorda ytterligare utredningen ansåge emellertid länsstyrelsen det vara tillfyllest att särskilt framhålla, att Kungl. Maj:t genom brev den 15 mars 1867 själv givit en klar tolkning åt bestämmelserna i brevet den 1 februari samma år, i det Kungl. Maj:t uttryckligen förklarar, att den mark, varom där vore fråga, icke vidare tillhörde Kungl. Maj:t och kronan.

Vid sådant förhållande syntes de av kammaradvokatfiskalsämbetet uppgjorda beräkningarna rörande den mark Kungl. Maj:t och kronan fortfarande skulle äga av Kungsladugården och den löseskilling, som vid äganderättens avstående borde av staden erläggas, icke längre hava någon aktuell betydelse.

Länsstyrelsen ville blott framhålla, att emot dessa beräkningar, därest desamma skulle behövt läggas till grund för en löseskillings bestämmande, kunnat riktas anmärkningar beträffande såväl de beräknade jordarealerna som de dessa åsatta värden.

På grund av det sålunda anförda har länsstyrelsen vidhållit sin i utlåtandet den 13 maj 1929 uttalade mening.

Med överlämnande av de till *kammarkollegium* inkomna handlingarna har härefter kollegium avgivit utlåtande i ämnet den 10 april 1930. Utlåtandet är av i huvudsak följande lydelse.

Göteborgs stads föreliggande framställning avsåge två särskilda punkter, nämligen *dels* begäran om förklaring av Kungl. Maj:t, att kronan icke gjorde anspråk på äganderätt till den egendom, Gamla Älvsborgs kungsladugård

jänte därtill hörande, icke skatteförsälda lägenheter med vissa undantag, som genom brevet den 1 februari 1867 blivit upplåten och avträdd till staden, *dels* en anhållan, att den avgift å 16,000 kronor om året, som staden enligt berörda brev hade att erlægga till statsverket, finge av staden avlösas genom inbetalning till statsverket av visst engångsbelopp.

Vad anginge den förra av de två punkterna i framställningen eller spörsmålet om naturen av den rätt, med vilken staden på grund av nämnda brev åtkommit de ifrågavarande värdefulla markområdena, kunde väl enligt kollegiets mening icke förnekas, att uttryckssättet i såväl propositionen och ständernas skrivelse i ärendet som själva upplåtelsehandlingen icke motsvarade nutida fordringar på klarhet och bestämdhet, då fråga vore om avhändande av äganderätt till fast egendom. Skulle stadens anspråk bedömas allenast efter de i berörda brev — upplåtelsehandlingen — nyttjade ordalagen, ville det synas, som om stadens ställning i den uppkomna rättsfrågan icke skulle vara särdeles stark. Emellertid syntes vid den prövning av denna fråga, som nu blivit av staden påkallad, den formella sidan av saken icke böra vara utslagsgivande. Den i ärendet förebragta utredningen rörande upplåtelsefrågans behandling såväl före som efter propositionens avlåtande till ständerna gäve nämligen enligt kollegiets mening starkt stöd för antagandet, det statsmakternas beslut verklig syftat till en överlåtelse av angivna delar av Kungsladugården under äganderätt. Särskild betydelse syntes därvid böra tilläggas kammarkollegiets utlåtande i ärendet den 6 mars 1865, om uttalandena däri sammanställdes med innehållet i propositionen samt ständernas skrivelse i ämnet. Kollegiet funne det följaktligen vara med billighet förenligt, att den begärda förklaringen bleve från kronans sida lämnad.

Den tolkning av statsmakternas ifrågavarande beslut, som sålunda enligt kollegiets uppfattning finge anses vara välgrundad, kunde väl giva anledning till en erinran i fråga om de s. k. smålägenheterna, till vilka skatteköpsrätt jämlikt bestämmelserna i brevet den 14 november 1854 blivit förbehållen innehavarna. En viss oegentlighet kunde obestriddigen sägas ligga däri, att friköp av dessa lägenheter, därest äganderätten till desamma genom 1867 års upplåtelse övergått till staden, från år 1867 skett och — i den mån i något eller några fall en rätt till »skattelösen» av sådan lägenhet ännu skulle bestå — alltjämt komme att äga rum i skatteköpets form. Tydligt vore emellertid, att statsmakterna vid regleringen av denna fråga år 1867 fäst mindre avseende vid sakens formellt-rättsliga sida. Huvudvikten hade lagts därpå, att skatteköpeskillingarna skulle tillfalla statsverket, vilket krav också tillgodosetts genom det därom i upplåtelsebrevet stadgade förbehåll.

Vad beträffade den andra punkten i stadens nu föreliggande framställning eller stadens anhållan att få mot visst engångsbelopp avlösa den årliga avgäld, som densamma dittills haft och alltjämt hade att arligen på grund av viss bestämmelse i brevet den 1 februari 1867 erlægga till statsverket, syntes anledning för kronan att motsätta sig en dylik åtgärd icke föreligga. För egen del hade kollegiet icke funnit anledning till erinran mot det av länsstyrelsen föreslagna, av staden godtagna avlösningsbeloppet 400,000 kronor.

I anslutning till det anförda har kammarkollegium henställt, att Kungl. Maj:t måtte efter riksdagens hörande *dels* förklara, att kronan icke gjorde gällande anspråk å äganderätten till de delar av Gamla Älvsborgs kungsladugård, som genom brevet den 1 februari 1867 blivit till Göteborgs stad upplåtna och avträdna, *dels ock* medgiva, att den avgäld å 16,000 kronor om

året, som staden enligt nämnda brev hade att erlægga till statsverket, finge — förslagsvis från och med år 1932 — upphöra att utgå mot det att staden före ingången av nämnda år såsom avlösning av berörda avgäld till statsverket utgäve ett kapitalbelopp av 400,000 kronor.

Till följd av remiss hava vidare utlåtanden i ärendet avgivits av justitiekanslern den 7 juni 1930 och av statskontoret den 27 januari 1931.

Justitiekanslern har yttrat sig på följande sätt.

Justitiekanslern delade kammarkollegii åsikt, att uttryckssättet i såväl propositionen och ständernas skrivelse i ärendet som själva upplåtelsehandlingen, d. v. s. brevet av den 1 februari 1867, icke motsvarade nutida fordringar på klarhet och bestämdhet, när fråga vore om avhändande av äganderätt till fast egendom, samt att, om Göteborgs stads anspråk skulle bedömas allenast efter de i berörda brev nyttjade ordalagen, det ville synas, som om stadens ställning i den uppkomna rättsfrågan icke skulle vara särdeles stark. Stadens ställning hade däremot enligt justitiekanslerns mening vunnit nödig styrka genom brevet den 15 mars 1867, presterat i ärendet efter det kammarkollegii advokatfiskal avgav sitt yttrande däri. Innehållet i sistnämnda brev vore, att Kungl. Maj:t lämnat utan åtgärd en skatteköpsanhållan framställd av personer, som uppgivit sig hava å viss mark av Gamla Älvsborgs kungsladugård fått sig upplåtna tomtplatser av samma kungsladugårds arrendatorer; och hade såsom motivering i brevet anförts, att den mark, varå ifrågavarande lägenheter vore belägna, dåmera blivit jämte nästan hela Gamla Älvsborgs kungsladugård i övrigt genom brevet den 1 februari 1867 överlättn till Göteborgs stad och således icke vidare tillhörde Kungl. Maj:t och kronan. Genom dessa ordalag måste, på sätt länsstyrelsen framträdde, Kungl. Maj:t själv anses hava givit en klar tolkning åt bestämmelserna i det blott några veckor tidigare utfärdade brevet av den 1 februari 1867, i det Kungl. Maj:t uttryckligen förklarat, att den mark, varom där vore fråga, icke vidare tillhörde Kungl. Maj:t och kronan.

Med hänsyn till den av Kungl. Maj:t sålunda lämnade principförklaringen ansåge sig justitiekanslern emellertid icke hava anledning förorda bifall till stadens hemställan om särskild förklaring, att Kungl. Maj:t och kronan icke gjorde anspråk på äganderätten till den genom brevet den 1 februari 1867 upplåttna egendomen.

Beträffande däremot stadens hemställan om avlösning av den nu utgående årliga avgiften, syntes ur de synpunkter, justitiekanslern hade att företräda, näppeligen vara något att erinra mot densamma. Justitiekanslern ansåge sig emellertid icke böra underlåta framhålla, att då avlösningen skulle innebära en — om ock måhända blott formell — ändring av rikets ständers beslut i skrivelse den 15 juni 1866, avlösningen icke syntes kunna äga rum annorledes än efter riksdagens medgivande.

Statskontoret har förklarat sig icke finna anledning till erinran mot bifall till framställningen på sätt kammarkollegium och justitiekanslersämbetet föreslagit.

Angående sättet för avlösningens genomförande har statskontoret anført, att avlösningens beloppet, 400,000 kronor, syntes böra av staden inbetalas före utgången av år 1931 samt avgälden upphöra att utgå från och med år 1932. Då avgälden dittills plägat redovisas under titeln »Diverse inkomster», syntes enligt statskontoret jämväl avlösningssumman lämpligen kunna redo-

visas under samma titel, varvid den dock syntes böra upptagas under särskild rubrik å nämnda titel. Under inkomstiteln »Diverse inkomster» borde enligt statskontoret såsom följd därav för budgetåret 1931/1932 kunna beräknas ett med 400,000 kronor förhöjt belopp.

Vad till en början angår äganderätten till den egendom, varom här är fråga, synes mig den i ärendet förebragta utredningen tydligt hava ådagalagt, att Kungl. Maj:t genom oförmälda brev den 1 februari 1867 avsett att avhända sig äganderätten till nämnda egendom och att överlåta denna rätt till Göteborgs stad. De tvivel rörande riktigheten av denna uppfattning, vilka möjligen eljest skulle kunnat förefinnas, torde nämligen, på sätt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och justitiekanslern anført, hava blivit undanröjda genom hänvisningen till det förut citerade, av vederbörande myndigheter åberopade brevet av den 15 mars 1867. Då det således enligt min mening är fullt klart, att Göteborgs stad är ägare till förevarande egendom, är jag i likhet med justitiekanslersämbetet av den uppfattningen, att Kungl. Maj:t saknar anledning att nu avgiva särskild förklaring i sagda ämne.

Departement-
chefen.

Vad härefter beträffar stadens framställning om rätt för staden att genom erläggande av visst engångsbelopp lösa den årliga avgäld, vilken staden enligt brevet den 1 februari 1867 är skyldig att utgiva till statsverket, synes mig mot en dylik avlösning, som icke för statsverket skulle medföra några olägenheter, icke vara något att invända. Med hänsyn till rikets ständers år 1866 i ämnet meddelade beslut läser emellertid avlösningen icke böra ske utan riksdagens medgivande. Jag får därför föreslå, att denna fråga underställes riksdagens prövning.

Därest en avlösning kommer till stånd, torde i överensstämmelse med vad länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i ämnet föreslagit avlösningssbeloppet böra bestämmas till 400,000 kronor, vilket belopp staden förklarat sig villig att erlagga. Staden torde lämpligen kunna förpliktas att erlagga detta belopp före utgången av innevarande år. Därest beloppet sålunda erlägges, bör avgälden upphöra att utgå med ingången av år 1932. Närmare bestämmelser rörande avlösningen torde, i den mån så erfordras, böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Lösesumman skulle enligt statskontorets förslag redovisas under inkomstiteln »Diverse inkomster». Med hänsyn till beloppets storlek finner jag det emellertid, efter samråd med chefen för finansdepartementet, lämpligare, att lösesumman tillgodoföres statens domäners fond, till vilken fond jämlikt förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. ingår köpeskilling, som erlägges vid försäljning av kronan tillhörig fast egendom under domänstyrelsens förvaltning.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att den avgift å 16,000 kronor om året, som Göteborgs stad enligt Kungl. Maj:ts brev den 1 februari 1867

Kungl. Maj:ts proposition nr 76.

har att erlägga till statsverket såsom avgäld för Gamla Älvsborgs kungsladugård med tillhörande lägenheter, må av staden lösas genom inbetalning till statsverket före utgången av år 1931 av ett engångsbelopp av 400,000 kronor;

dels ock besluta, att sistnämnda belopp skall tillgodoföras statens domäners fond.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Sandberg.